

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VI istungjärk.

134. koosolek.

28. märtsil 1931.

Sisu:

1. Päevakorra muutmine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Karjakasvatuse edendamise ja või hindade kindlustamise fondi seadus — J. Loosalu', A. Lauri ja R. Kuris'e ettepanek.
4. Üüriseaduse uuesti maksmapanemise seadus — J. Vilms'i ettepanek.
5. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
6. Doni Põllupanga kasuks kinnistusraamatutesse kantud obligatsioonide kustutamise korra seadus — III lugemisel.
7. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1931./1932. aastaks — I lugemisel.
8. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.23 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra muutmine.

J u h a t a j a: Riigikogu koosoleku päevakorrast jätan ära päevakorra-punkt 1. — 26 Riigikogu liikme nõudmine ankeetkomisjoni valimiseks Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujouetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamiseks. See nõudmine peaks tulema Riigikogus otsustamisele Riigikogu poolt vastuvõetud Riigikogu ankeetkomisjoni seaduse põhjal. Vahepeal on tekkinud kahtlus selle kohta, kas just täna see seadus astub jõusse, ja sellepärast juhataja võimuga jätaaksin selle päevakorra-punkti välja, sest et selge ei ole, kas Riigikogul täna on õigus otsustada seda küsimust. See nõudmine tuleb otsustamisele ühel järgmisel koosolekul.

A. Sch ul b a c h (töer): Teen ettepaneku,

päevakorrast välja jätta punkt 4 — tapamajade ja lihajärelevaatuse seaduse §§ 13, 14 ja 29 muutmise seadus — I lugemisel.

Selle seaduseelnõu tekst jagati Riigikogu liikmetele kätte alles eile õhtul, ja

sellepärast ei ole võimalik olnud seaduse kohta käivaid materjale läbi vaadata. Liiategi selgub, et seaduseelnõu puudutab omavalitsuste õigusi. Linnade liit on selle vastu protesteerinud ja sellepärast oleks parem, kui arutamine sünniks järgmisel Riigikogu koosolekul. Parema oleks, kui seaduseelnõu praegu päevakorrast ära võetaks.

Ettepanek võetakse vastu.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

S e k r e t ä r: Riigikogu juhatus andis:

1. avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

2. Tallinna telefoni-keskjaamade laiendamise seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

3. Karjakasvatuse edendamise ja või hindade kindlustamise fondi seadus — J. Loosalu', A. Lauri ja R. Kuris'e ettepanek.

J. Loosalu (as): Austatud rahvasaadikud! Karjasaadustel on meie majanduseelus väga suur osa. Ja mitte ükski meie karjasaaduste pärast ei ole karjapidamise edendamine tähtis, vaid temal on oma osa meie talude majanduse arendamise suhtes. Ilma karjapidamiseta ei saa muid harusid küllalt arendada, sest teame, et meie kehv põllupind nõuab tugevat väetist. Siin on karjapidamisel suur osa. Siin tuleb seda silmas pidada, et kui karjapidamine on hästi edenenu, siis võib ka selle järeldusena palju rohkem teravilja kasvatada, sest üks on täiesti teisele täienduseks. Üldse on meil karjapidamise eeldused paremad, kui ühegi teise põllumajandusliku haru alal, seepärast tuleb meil suurt tähelepanu sellele pühendada ja katsuda abiks olla ühiskondlikkude ja riiklikkude korraldustega.

Eriti aga meie majanduslikus elus on näidanud või suurt tähtsust. Meie teame, et viimastel aastatel on võiväljavedu andnud meile kõige suuremat sissetulekut ja kõige rohkem välisvaluutat. Seepärast on veelgi suuremat tähelepanu tarvis pöörata, et võiväljavedu ei väheneks. Viimase aja tundemärgid näitavad üht väga hädadohtlikku asja, nimelt paneme tähele, et või-

väljavedu hakkab vähenema. Siin on mitmesugused põhjused, aga peapõhjus on see, et meil on võihinnad suurel määral langenud. Tarvis oleks, et eksportvõi valmistamist soodustataks, vähemalt hinnad peaksid olema kindlustatud, kui nad langevad alla teatud normi.

Asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühma nimel on mul au esitada karjakasvatuse edendamise ja võihindade kindlustamise fondi seaduseelnõu. Selles eelnõus nähakse ette abinõud, kuidas seda korraldada. Ja valitsusele jääks võimalus veel täiendada seda seaduseelnõu üksikasjades määruste näol. Ma pean tähelepanu juhtima sellele, et § 5-as on juhtunud eksitav kirjaviga, mis ümberkirjutamise juures sisse tulnud ja mis peaks kohe parandatud saama...

Juhataja: Kõneleja, Teie kõneaug on läbi.

J. Loosalu (as): ... nimelt peab olema „importvõi“ asemel „eksportvõi“. Teen ettepaneku, anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni.

Ettepanek võetakse vastu.

4. Üüriseaduse uuesti maksmapanemise seadus — J. Vilms'i ettepanek.

J. Vilms (väljasp. rhm.): Teen ettepaneku,

üüriseaduse uuesti maksmapanemise seadus anda üldkomisjoni.

Selle ettepaneku põhjendamiseks oleks mul järgmist öelda. Läänud aastal 11. juunil võttis Riigikogu vastu peale pikemaid vaielusi Üüriseaduse kaotamise seaduse. Selle seaduse järgi kaoks Tallinnas normiüür 1. mail 1931. Kuid vahepeal on aasta jooksul ilmunud tungiv tarvidus seda seaduslikku akti uuesti võtta reviderimisele.

Nimelt on majanduslik kriis Eestis võtnud läinud aasta suvest saadik palju teravama kuju. See selgus nii maakonna kui ka linnaelanikkude ostujõu ja maksuvõime vähenemises, kuna riigikassasse ei laeku tulud endise kergusega, kasvab tööpuudus, ärid on sunnitud tegema alalisi „väljamüüke“, jäädes üks teise järele pankrotti j.n.e. Riigiteenijad, keda on Tallinnas tuhandeid, vallandatakse hulga viisi, kärbitakse nende palka arstiabi piiramise, ümberpaigutamise j.n.e. teel. Elukalliduse vähene langus, ainult 6 punkti, ei suuda aidata, kuna rahateenimise võimalusi on vähe või üldse ei teenita.

Laialiste rahvahulkade seisukord on seetõttu majanduslikult läinud aastast

saadik tunduvalt halvenenud ja ähvardab veelgi langeda, kuna on oodata majandusekriisi süvenemist Eestis. Härra Majanduseminister oma kõnes tähendas, et majandusekriis ähvardab edaspidi süveneda. Härra Martna eile sõna võttes näitas, et korterikriis ei kao. Seepärast on loomulik, et Üüriseaduse kaotamise seadus 1. maist s. a. püsima ei või jääda, vaid väikekorterite suhtes peab senimaksev üüriseadus edasi kestma, mis üürnikku ei laseks majaomaniku omavoli alla langeda.

Majandusliku seisukorra halvenemine on ka veel teisest seisukohast olukorda väikekorterites vahepeal raskendanud — nimelt on Tallinnas märgata suurte korterite tühjaksjäämist, mille elanikud on väikekorteritesse edasi läinud, seal veel enam kitsikust suurendades. Uute majade ehitamine on aga rahapuudusel soiku jäämas. Et langenud on elukallidus, samuti ka ehitusmaterjalide ja töö hinnad tunduvalt on langenud, ei peaks üüriseaduse edasikestmine ka majaomanikkude huvisid eriti puudutama, kuna majade korrashoiu kulud on vähenenud.

Kuna näiteks Belgias maksab praegu üüriseadus, Pariisis lõpeb see alles 1935. a. j.n.e. — oleks loomulik, kui meie Eesti kaugelt vaesemas riigis maksaks esialgu Tallinnas kuni tarviliku ajani üüriseadus, mille jooksul oleks aega lahendada korterikitsikust loomulikult teel.

Teiseks teeksin ma ettepaneku, tähtpäevaks komisjonile määrata 15. aprill s. a.,

et üürnikud ja majaomanikud saaksid aegsasti teada, kuidas jääb selle seadusega, mis mineval aastal vastu võeti, 15. aprill selleks, et anda võimalust seadust arutada ja Riigikogus seadust 1. maiks vastu võtta.

Juhataja: Rkl. Vilms palub ettepanekud lahus hääletada. Aga mis tähtpäevaks see 15. aprill on määratud? See on muidugi nii mõeldud, et komisjonile antakse lõpptähtpäevaks 15. aprill. Rkl., Vilms, ma palun ettepanekut parandada.

Ettepanek — anda seaduseelnõu üldkomisjoni — võetakse vastu 31 häälega 21 hääle vastu.

Ettepanek — määrata komisjonile lõpptähtpäevaks 15. aprill 1931 — lükatakse tagasi 27 häälega 20 hääle pooltolemisel.

5. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja R. Kuris.

Juhataja: Ma jätan ka III lugemisel seaduseelnõu osade teksti ettekandmise ära.

Aruandja R. Kuris: Vahepeal on redaktsiooni komisjon käesoleva seaduseelnõu läbi vaadanud, ja ma kannan selle teksti nii ette, nagu see redaktsiooni komisjoni poolt lõplikult vastu võetud, kusjuures seaduseelnõu pealkiri muudeti järgmiseks: „Riigikontrolli koosseisude muutmise seadus.“

Seaduseelnõu võetakse vastu osade viisi ja terve sisu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

6. Doni Põllupanga kasuks kinnistusraamatutesse kantud obligatsioonide kustutamise korra seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär.

Võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega seaduseelnõu pealkiri ja tekst eraldi ja terve sisu korraga.

Aruandja A. Jõeäär: Seaduseelnõu sai ette kantud sel kujul, nagu see redaktsiooni komisjoni poolt parandustega vastu võetud, ja sel puhul palun seaduseelnõu lõplikuks lugeda redaktsiooni komisjoni andmata.

Ettepanek võetakse vastu.

7. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1931/1932. aastaks — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Suursõõt.

J. Fuks (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Majanduseministri eelarve-kõne on iga aasta oodatav. Ühenduses eelarve esitamisega teeb Majanduseminister Riigikogule ja ka rahvale teatavaks valitsuse kavade järgneva eelarveaasta peale.

Majanduseminister ütles: „kriisi ajajärk on üks raskematest, ei ole näha, et üldine majanduslik kriis oleks oma lõpu staadiumi — kõige sügavamale tasapinnale — jõudnud. Kriisi süvenemine kestab edasi. Kui on kriisid mujal, siis ka meil.“ — See trööstib meid väga vähe, kuidas mujal on. Võime ju teistest riikidest õppust võtta, kuid eeskätt peaksime ikkagi ise endid veel enam tööle rakedama, et raskustest üle pääseda.

On olemas kaks võimalust: esiteks riigile suuremaid tulusid leida ja teiseks väljaminekuid või kulusid vähendada. Tulude kohta tähendas härra Majanduseminister, et tulud näitavad vähenemist. Otsemaksude kohta tähendas härra Ma-

janduseminister, et need ei vähene, neid võetakse kodanikelt seaduste alusel, kui ära ei tasu, siis võetakse sunniviisil. Tähendab kõva press on peal. Kaudsete maksude kohta ütles Majanduseminister, et need vähenevad, kodanikud raha puudusel hoiduvad kuludest ja ostudest, millelt riik kaudset maksu tollide, aktsiisi, viinamonopoli j.n.e. näol saab. Kodanikud on raskel majanduslikul ajal teenituse ja sissetulekute puudumisel sunnitud loobuma kõigist, milleta vähegi võimalik läbi saada, et aga otsemaksusid tasuda. Ei tasu nad neid maksusid õigel ajal, kasvavad protsendid, tuleb politsei või pristav, müüakse maha talus loomad, käsitöölisel tööriistad. Tulevad juurde suured sõidukulud ja muud lisatasud, mis preemiatena ametnikele jaotatakse.

Eelarve-komisjonis kuulsime sellest, ja seal käsitati andmeid, kuipalju autasudena ja preemiatena on jaotatud keskmiselt aastas. Nii on tolliametkonnale antud 6.700.000 senti keskmiselt aastas, aktsiisiametkonnale 700.000 senti ja maksude ametkonnale 5.200.000 senti, piirivalve alal 1.100.000 senti, politseile 6.100.000 senti, kokku 19.800.000 senti ehk ligi 20.000.000 senti on autasudena ja preemiatena ära kasutatud. (Vahel hüüe.) Mitte härra Zimmermann üksi pole maksnud, härra Tupits, vaid seal kanti ette, et need on mitme aasta keskmised summad. Kodanikud peavad ära-alamiseks püksirihmapingutamise poliitikat ajama, aga ametkonnad jagavad samal ajal niikuinii küllaldasele palgale lisaks suuri preemiaid. Selle küsimuse peaks valitsus kohe revideerimisele võtma.

(Koosolekut asub juhutama esimene abiesimees M. Martna.)

Kodanikud on niikuinii kõrgete maksudega koormatud. Päevaselge on, et riigi tulud ei suurene, küll aga võivad nad väheneda, seda kinnitas ka härra Majanduseminister.

Mida Riigikogu praegu teha võib ja peab tegema, on riigi väljaminekute, kulude, vähendamine. On seda praegune valitsus ja rahaasjanduse komisjon teinud? Ei ole, vastupidi — kulusid on suurendatud. On suurendatud ametnikkude arstiabi Kr. 258.050.— võrra, kultuurilisi toetusi hoolekande alal Kr. 200.000.— võrra. Meie rühma ettepanekud nende suurenduste vähendamiseks kukutati koalitsioonis olevate rühmade poolt rahaasjanduse komisjonis läbi. Kogupõllumehed on sotsialistidega valitsuses olles maha salanud need põhimõtted arstiabi- ja hoolekandessummade suhtes, mis neil olid eelmise valitsuse ajal, ja mille kohta nad on kirjutanud „Kajas“ nr. 269 16. novembrist

1930: „Tahetakse nii edasi elada, nagu esimestel aegadel, siis on pankrott majas. Ta tuleb paratamata“...

... „Veel paar aastat, ja meie oleme, kui aegsasti selle vastu abinõusid ei leidu, oma eelarve tasakaalustamisega täitsa hädas. Järjest kasvavad ja meie kandejõust ülekasvavad hoolekande kulud ja muud väljaminekud, mida meie pahempoolsed erakonnad üksteise õhinal riigile kaela on veeretanud, söövad kõik riigi tulud ära. Ei jää ühtegi vaba summat enam ülesehitavaks tööks. Sarnasel korral tulevad mõistagi ukсед varsti kinni panna.“

Kulusid on vähendatud kõige rohkem kütte alal põhjusel, et riigi metsatööstus puude hinda alandab 10%. Kuid kas on kulude vähendamiseks tehtud kõik, mis võimalik? Seda peab tunnustama, et ei ole. Oleme lugenud ajakirjandusest, et välismail mõni valitsus ja parlament on oma kulusid — palkasid — vähendanud. Ka meil on ajakirjanduses kui ka mujal arvamist avaldatud, et kokkuhoiu ja palkade vähendamise peaks kõigepealt peremehest — Riigikogust — enesest alama.

Üldaruandja härra Suursöödi kõnest loeme: „Riigikogu eelarve on vähenenud 3.350 krooni võrra. Kokkuhoiu on tehtud ametisõitude alal. 1930./31. a. eelarvest on see üldiselt vähem 16.969 krooni, umbes 4%. Rahvaesindus peab siin head eeskuju näitama ja seepärast ei saa seda kokkuhoiuprotsenti suureks lugeda ja Riigikogu eelarvet on võimaluste piirides vähendatud, ja siin edasi minna on ainus võimalus rahvaesinduse konstruktiivse põhiseadusliku muutmise abil.“

Ei vaidle selle vastu. Kuid ka enne põhiseaduse muutmist ja Riigikogu liikmete arvu vähendamist on Riigikogul võimalus oma kulusid kokku hoida. Riigikogu liikmete palk — 180 kr. kuus pluss 40 krooni korteriraha — on eelmise Riigikogu poolt määratud. Seda Riigikogu ise vähendada ei saa. Küll võib ja peab ta seda tegema järgmisele Riigikogule, silmas pidades seda, et elukallidus on langenud. Kuid Riigikogu võiks ja peaks omal seda tasu vähendada, mis tema enda võimaluses seisab — see on komisjonide tasu. Kuuldavasti on Riigikogu juhatusettepanekul see küsimus vanematekogus arutamisel olnud, aga põllumeeste kogud ja sotsialistid on seal võiklevale seisukohale asunud. Olen kindel, et võib siin kokkuhoiu saavutada, kui mitte rohkem, siis $\frac{1}{5}$ komisjonide tööde peale minevast tasusummast, mis teeks välja umbes 1.400.000 senti. (V a h e l h ü ü e.) Sellekohase ettepanekuga esinen II lugemisel. Hoiame kokku, kus vähegi võimalik ja

algame Riigikogust endast, siis võime ka täie õigusefundega rääkida ametnikkude arvu ja palkade vähendamisest. (V a h e l h ü ü e d.)

J u h a t a j a: Palun kõnelejat mitte segada.

J. F u k s (as): Härra Majanduseminister juhtis tähelepanu ametnikkude rohkusele — neid on 26.000.—, et iga 43 kodaniku peale tuleb 1 ametnik, ja kulu ulatab üle $\frac{1}{3}$ riigi eelarvest. Riigi eelarvest näeme, et $8\frac{1}{2}$ -miljardisendilise eelarve juures on ametnikkude palgad ümarguselt 3 miljardit 184 miljonit senti, toetused umbes 165 miljonit senti, pensionid umbes 304 miljonit, ametisõidud — 82 miljonit senti, varustus — $55\frac{1}{2}$ miljonit, kokku — 3.790.000.000, mis teeb riigi eelarvest välja $44\frac{1}{2}$ %. Kas on see meie väikese riigi kandejõu kohane? Ei ole. Ka härra Majanduseminister tähendas, et tuleb tõsiselt selle häda arstimisele asuda. Majanduseminister rääkis, et igasugused „retseptid“ on selles küsimuses tarvitusel olnud, aga missugused „retseptid“ praegune valitsus tarvitusele tahab võtta riigiteenijate koondamisel ja kas ta mõtleb ka palkasid vähendada, seda härra minister ei ütle. Kas mõeldakse enne tööd lihtsustada, kui ametnikke koondatakse? Muidu ei anna koondamine suuremaid tagajärgi. Kas valitsus tahab arvestada vabadusesõjaväelastele antud lubadustega, olgu see ametikohtade ehk maasaamise õigusega? Seda küsimust olen mina mitmel korral varem puudutanud ja selle täitmist nõudnud ka eelmise aasta eelarve juures siit Riigikogu kõnetoolilt. Praeguse valitsuse deklaratsioonivaidluste puhul kinnitasin mina, et meie rühm nõuab praeguselt valitsuselt vabadusesõjaväelastele antud lubaduste täitmist. Nendes inimestes ei tohiks süvendada kibedusetunnet, neid kaasvõitlejaid tuleb riigil ehk edaspidi veel tarvis.

Vaatleme edasi esindusekulusid. Mis meie näeme? Selleks on eelarves 7.267.000 senti. See summa on meie väikese riigi kohaselt suur. (V a h e l h ü ü e.) Rahaasjanduse komisjonis tegin mina ettepanekuid esindusesummade vähendamiseks. Need ettepanekud kukutati kogumeeste ja sotsialistide häältega läbi. Mina saan neid ettepanekuid esindusesummade vähendamiseks ka Riigikogus eelarve teisel lugemisel tegema. Mina olen kaugel sellest, et meie riik esindustest, kui rahvusvahelisest kombest, paratamatusest, loobuks, vaid seda kõike võib hea tahtmise juures vähemate kuludega teha. Peaasi, et vastuvõtt südamlilik oleks. Meie riigi võlad kasvavad, on juba $12\frac{1}{2}$ miljardit senti. See on teada kõigile, et meil kehvus

valitseb. Kas meie ei tee endid mitte naeruväärseks, kui esinduste peale suuri summasid kulutame? Seda võiks võrrelda tühja koti püstiajamisega. (V a h e l h ü ü d e d.)

Nüüd tulen mina tagasi riigiteenijate toetuse juurde, mis koosneb lasteabirahast ja riigiteenijate arstiabist, haigusekindlustusest. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga. — V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja: Palun rahu! (V a h e l h ü ü d e d.) Rkl. Ast, palun rahu.

J. Fuks (as): Möödunud aastal oli haigusekindlustus kokku lisaelarvega ligi 100 miljonit senti, lasteabiraha umbes 121 miljonit senti. (V a h e l h ü ü e.) Eelmine valitsus esitas eelarve: lasteabiraha 117.384.700 senti, haigusekindlustus — 21.195.000 senti, kokku 138.579.700 senti. Eelmine valitsus oli kindlas arvamises, et majanduslikult raskel ajal, kus ka riigikassal kitsas käes on, peab sellega läbi saama, peavad riigiteenijad suurema osa arstiabist oma kanda võtma. Mida tegi aga praegune valitsus? Ta suurendas arstiabi 25.805.000 senti võrra. Ja seda aitasid kaasa kogumehed, samad kogumehed, kes maal käies kõnekoosolekutel hoopis vastupidist räägivad. Ametnikkudele riigi kulul arstiabiandmise ärajätmist ehk selleks mineva summa vähendamist nõuavad maal põllupidajad ja teised rahvakihid, kellele riik senini pole suutnud kõige vähematki arstiabi anda. Kas pole seda arstiabi teistele kehvadele rahvakihtidele mitte rohkem tarvis kui riigiametnikkudele, kellel palga näol iga kuu oma kindel sissetulek riigikassast on? Missugune on muu kodanikkude, eriti kehvema rahvakihi sissetulek, rääkimata mingist igakuusest ehk -päevasest kindlast palgast? Kuipalju kibedusetunnet ebaõiglane arstiabisummade tarvitamine on kodanikkudes ja ka ametnikkudeperes tekitanud? Üks osa ametnikke ja nende perekonnaliikmeid on arstiabisummade tarvitamisel liiale läinud, kuna teine osa riigiteenijaid pole ka vähemate haiguste puhul priiarstiabi järele kätt välja sirutanud. On siin õiglane kord maksev olnud? Sarnaste liialduste üle priiarstiabi tarvitamisega võiks lugusid rääkida, mis naistavad küll imelikuna, kuid on tõsiasjad. Meie rühm pooldas eelmise valitsuse seisukohti arstiabi korraldamises ja seda summat, mis eelmise valitsuse poolt eelarvesse võeti. Meie rühma esindajad tegid rahaasjanduse komisjonis ettepanekuid praeguse valitsuse poolt suurendatud riigiteenijate arstiabi vähendamiseks, kuid korduvalt hääletasid kogumehed koos sotsialistidega need ettepanekud maha. Seda

asjaolu ja kogumeeste kahepaikset mängu naelutan siin kinni, et nad maale minnes teistsugust juttu ametnikkude arstiabi asjus ei räägiks, kui nende teod on. (V a h e l h ü ü d e d.)

Meie rühm saab II lugemisel ettepanekuid tegema riigiteenijate arstiabisummade vähendamiseks, missuguse vähendamisega võiks ka koolimajade ehitusefondi summat suurendada — eelarves on 28 miljonit senti selleks ette nähtud.

Edasi oleks lasteabiraha, missugust maksetakse riigiteenijatele, kes alla 14 tuhat senti kuus palka saavad, iga lapse pealt kas 4, 6 või 8 krooni kuus. Selle toetuse vastu pole meie kunagi vaielnud, vaid näeksime heameelega, et seda toetust laste peale saaksid kõik kehvemad rahvakihid. Osalt on see küsimus lahendatud juba lahtise hoolekandega, aga seda on vähe. Riigikassal on selleks vähe võimalusi, vaid riik peaks siin uusi võimalusi looma ja sissetulekuid leidma. (V a h e l h ü ü e.) Härra Gustavson, ma seletan, kust neid summasid võtta tuleb. (V a h e l h ü ü e.) Lahtise hoolekande vastu, härra Gustavson, mina küll ei ole vaielnud, ja ei ole kuulda olnud, et meie rühm on selle vastu vaielnud, vaid räägiti, et kinnine hoolekanne ja need hoolekande-asutused lähivad liiga kalliks.

Juba varemalt, vist paar aastat tagasi, siit kõnetoolilt rääkisid kehvamate perekondade laste toetamise fondist, mille võiks moodustada rikaste lasteta abielupaaride, poissmeeste, vanatüdrukute j.n.e. maksustamisega. Ma arvan, et siis väheneks ehk kasside ja koerte pidamine linnades. (V a h e l h ü ü e.) Need, kes praegu lapsi ei salli ja mingit kohustust ei tunne riigi kodanikkude arvu kasvamiseks, need oleksid siis kaasaitajaiks selleks, et need kehvemad perekonnad, kellel on õnn lapsi saada, saaksid toetust ja neil võimalik oleks oma lapsi korralikult kui kodanikke kasvatada. Pealegi on tihti sarnased lasteta abielupaarid lastepõlga- ja majaperemeestena ei võta lastega abielurahvast omale üürnikuks.

Kas valitsus ei leiaks siin mingeid abinõusid. Kui ka kehvem rahvakiht lasteabiraha saaks, kaoksid ehk hädaldamised, et meie rahvaarv kahaneb, oleks lootusi, et ta siis ehk isegi tõuseks.

Edasi oleksid pensionid, milleks eelarves 303.921.000 senti on ette nähtud. Riigi eelarve seletuskirjast loeme, et pensionid näitavad meil aasta-aastalt tõusu. 1930./1931. a. on ümaralt 400 miljonit senti ja 1925. a. oli 156.239.200 senti. Pensioniseaduste ja riigiteenijate arvu järgi tuletatud arvatlused lubavad oletada, et meil 1950. a. võiks praeguste sea-

duste alusel tõusta pensionide summa kuni 900 miljoni sendini.

Et meil riigi algpäevil oldi liiga roosiliste väljavaadetega, siis heldest südamest võeti ka vastu pensionide ja hoolekande seadusi. Kuid meie riigi majanduslikud raskused sunnivad ka neis kuldades riiki tagasi tõmbuma ja seadusi muutma. Möödunud aastal esitati meie rühma poolt härra Riigivanemale märgukiri, kus juhiti tähelepanu asjaolule, et riik ei suuda kord-korralt suurenevatele pensionisummadele enam vastu panna. Ka on pensioninormid üksikutele liiga kõrged samal ajal, kus üks osa pensionäre ja invaliide peab puudust kannatama. Meie nõudsimel pensionide seaduste revideerimist ja ümberkorraldamist õiglasemale ja meie riigi kandejõukohasele alusele. Nüüd on ajalehtedest läbi käinud sõnum, et praegune valitsus tahab selles küsimuses samme astuda. Valitsuse esindajad pole aga vaevaks võtnud sellest ka Riigikogu informeerida. Ka härra Majanduseminister oma eilses kõnes ei pühendanud tähelepanu sellele. Mina isiklikult vaatan pensionimaksimise kui äraelamise võimaluste loomise peale. Ja selleks oleksid meie riigis ülemmäärad märksa vähemad, mitte kümned tuhanded sendid kuus. Kui muuta seadust, siis muuta nii, et varsti jälle sõrmed riigikassal põhja ei puutu.

Hoolekande ala mina juba puudutasin. Praegune valitsus on neid summasisid suurendanud. Mina juba eelpool oma kõnes puudutasin lahtist hoolekannet ja leiain, et see on otstarbekohasem, ja sellega suudetakse rohkem aidata ja abi õigele kohale määrata, kui kinnistes hoolekande-asutustes, mille ülalpidamine riigile väga kalliks läheb. Peaks valitsema põhimõte, et riik hoolealuste ülalpidamiseks vanade- ja lastekodudes ühe isiku peale mitte rohkem ei kulutaks, kui need kodanikud, kes riigile maksusid maksavad, ise võivad oma vanemate ehk laste ülalpidamiseks kulutada.

Edasi tahaksin puudutada natukene meie kalaasjandust. Kalapüügist ja kalaturu korraldamisest on väga suur osa meie rahvast huvitatud. Ühed, kui täiesti elukutselised kalamehed, (V a h e l h ü ü e.) teised, kes kõrvalharuna väikemaapidamiste ja muu käsitöö kõrval seda teevad. Härra Tupits, mina ei ole siin kalu püüdnud, küll aga oma käsitöökoha juures merel. Kui Teie arvate, et siin kalapüük on, siis olete Teie siin mudases vees kalu püüdnud. (J u h a t a j a koputab haamriga.) Enne oli 7 kalaasjanduse nõuandjat, käesolevasse eelarvesse on võetud aga ainult 4 kalaasjanduse nõuandja palk. Riiklikult raha puudusel võib ju seda õigeks pidada, kuid kalameeste seis-

kohalt on see lubamata. Pealegi on praegu teadmata ja selgusetu, missuguse asutuse juures ja missugustel tingimustel need nõuandjad edaspidi töötama saavad. Kuid nende nõuanne ja kaasabi kalameestele on hädavajalik. Tuleks suuremat rõhku panna aja- ja otstarbekohasemate kalapüüniste, püügimeetodi, kui ka kala sissetegemise ja konserveerimise peale. Kalaturu korraldamine oleneb Vabariigi Valitsusest, kes selles suunas peaks energiliselt tegutsema. Kala väljaveoga võime riigile kaunis suure summa välisvaluutat saada, parandada oma väliskaubanduse passiivsust. Ka tuleks maatulundusekapitalis kalameestele laenufondi suurendada ja kalameestele enam laenu võimaldada, et nemad saadava laenuga tõesti saaksid ajakohaseid püügiriistu ja püüni-seid muretseda. Praegu on aga üksikule kalamehele antav laen nii väike, et kuidagi ei saa muretseda mootorpaati, mis aga kalapüüdjale hädavajalik. Eelarvesse on nüüd üles võetud 4.000 krooni kalameeste varjusadamate uurimise töödeks, niisamuti oli ka võimalus minu ettepanekul, vähendades karskuseliidu summasid, vähendatud summast 1.000 krooni kalaasjanduse kursuste korraldamiseks määrata.

Ühenduses kalaturu korraldamisega tahaksin puudutada ka meie võituru korraldamist, mis peaks valitsusel üks tähtsamaist ülesannetest olema. Saksamaal on meie võil suunim turg. Kuid seda turgu on senini halvanud endistele mõisnikkudele võõrandatud maade eest tasumaksimise küsimus. Kuidas kavatseb Vabariigi Valitsus neid küsimusi lahendada, seda ei kuulnud meie ei valitsuse deklaratsiooni puhul ega ka Majanduseministri eelarvekõnes. See küsimus on praegu seda tähtsam ja huvitab meid kui põllupidajaid ja nende esindajaid, kui ka avalikku arvamist just seepärast eriti, et praeguses valitsuses juhtivat osa etendavad erakonnad — põllumeeste kogud ühelt poolt, kes nõudsid mõisnikele palju suuremat tasu, kui seda praegune seadus ette näeb, ja teiselt poolt — sotsialistid, kes sel ajal eitasisid ükstakõik missugust tasu ja pärastpoole tahtsid küsimust rahvahääletamisele viia. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas on nüüd olukord ja valitsuse seisukohad? Meie põllumajanduse huvide on siin selgust tarvis. (V a h e l h ü ü e.) Riigikogu juhatus ei otsustanud mõisnikkudele tasumaksimist ei poolt ega vastu, vaid otsustas, kas küsimust rahvahääletamisele lubada või mitte. Kui teie selle küsimuse üles tõstate, siis toon, härra Gustavson, et teie seltsimehe seletuse Riigikogu juhatuses, kes ütles, ega see muiduvõtmine vahest ei tulegi odavam, kui väikese tasu eest. Kui valitsus eelarvet koostas ja ta

ei saanud täita seadusi, siis tunnistas asunikkude, riigirentnikkude ja väike- maapidajate koonduse Riigikogu rühm, et neid seadusi tuleb muuta. Kõigepealt peab riik ise seadusi täitma ja seaduse täitmises eeskujuna andma. Neid seadusi oleks tulnud eelmise valitsuse teadaande järele muuta 12, valitsus 3 neist esitas: 1) Peipsi veepinna reguleerimise, 2) rannasadamate arendamise ja 3) siseveeteede korraldamise seadused. Teised seadused on laiaulatuslikumad, nende väljatöötamine võtab ehk rohkem aega, kuid valitsus ei tohiks viivitada nende esitamise ja vähemalt peaks valitsus juhust kasutama ja oma kavade, mis on kindlasti ühenduses eelarvega, informeerima Riigikogu ja avalikku arvamist. Majanduseministri kõne rahuldab meid väga vähe, ka ajakirjanduses leiti härra Majanduseministri kõne veidi pessimistlik majanduseelu tervendamise kohta ja puudulik olema.

Lugupeetud härra Riigivanem Päts deklaratsiooni lõpukõnes ütles, et poliitika tegemine on kunst ja et pole poliitika-kunsti kokaraamatut. Tulevat otsustada nii nagu „vaim peale“ tuleb.

Mina arvan, et selle „vaimu“ all ei mõelnud härra Riigivanem Päts mitte Püha Vaimu, keda peaks ehk ootama suvistepühadeni, vaid ehk on see vaim ka valitsuse peale tulnud juba nüüd eelarve juures ja enne lihavõttepühi.

Härra Riigivanem Päts lõpetas oma kõne järgmiste sõnadega: „Mina oleksin rõõmus, kui vahetaks opositsiooniga nii rajatakse, et mõlemalt poolt rohkem üksteisest püütakse aru saada. Praegune raske aeg nõuab seda tungivalt.“

Jah, härrad Riigivanem kui ka Majanduseminister, praegune aeg nõuab. et üksteisest arusaamiseks oleks härra Majanduseministril tõesti rohkem oma kõnes tulnud selgitada valitsuse „aktiivset majandusepoliitikat“ ja kavu.

Meie tahame uskuda, et härra Majanduseminister seda veel teeb, siis saame ehk üksteisest rohkem aru, ja seda nõuab praegune raske aeg.

A. Tupits (põl. fakt. märk.): Siin rkl. Fuks tõi mõned asjaolud ette, mis tööle ei vasta. Näiteks seletas ta, et koonduse rühm pooldavat Riigikogu liikmete tasu vähendamist, aga põllumeeste kogud olevat selle vastu. See ei ole õige! Olukord on seni risti vastupidine olnud. Eelmise Riigikogu lõpul tahtsime meie, põllumehed, Riigikogu liikmete tasu vähendada. Kes olid vastu siis? Koonduse esindajad olid vastu! Häälendasite ja saboteerisite komisjonis selle ettepaneku maha. Seda on Riigikogu kõnetoolilt mitu korda

seletatud; see on stenogrammides ja seda võib igaüks lugeda. Teie olete ikka üht rääkinud ja teist teinud. Nüüd räägite siin summadest, mis võetud haigete laste ravitsemiseks, see olevat suur kuritegu. Mis olete ise teinud? Tuletage meelde, kui paar aastat tagasi viisite Riigikogus läbi riigiametnikkude teenistusevanuse tasu. Teie oma hääletage selle läbi. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie oleme alati vastu olnud sellele. Teenistusevanuse tasu toob eelarves kulu 171 miljonit senti. Vaadake, sellele teie vastu ei olnud. Seda on siit enam kui üks kord ette toodud, et teie üht räägite ja teist teete.

J. Järve (krst): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitatud riigieelarve kokkuseadmine ei ole kerge olnud. Valitsusel on raske tasakaalu viia tulused kulddega. Mööduv aasta on tõestanud kartusi, mis avaldati juba eelmise eelarve vaidlustel, et tulud ei laeku loodetud määral. Ja seda oli ette näha, sest riigi sissetulekud on otsekoheselt ühenduses ja rippuvuses rahva jõukusest. Kriis on aga tabanud meie rahva laialisi kihte majanduslikus elus, eriti aga põllupidajaid, kus hindade langus raskeid tagajärgi majanduseelus kaasa on toonud, iseäranis kui mõtleme või, lina ja peekoni hindade langusele, mis ei tabanud üksi põllupidajaid, vaid kogu rahvast. Ootamata rikkalik lõikus ei suutnud vanu haavu parandada. Teravilja kaitseseadus võis ainult osalist parandust tuua.

Samasugused raskused saadavad ka uut eelarvet. On küsitav ja teadmata, kuidas on riigi tulude laekumisega eelseisval majanduseaastal. Kui midagi ettenägematut ei sünni ja uue valitsuse poolt deklaratsioonist tootatud nõndanimeetatud aktiivne majandusepoliitika seisukorda põhjalikku parandust ei too, siis ei ole ette näha suurt muutust paranemise poole.

Vist on küll ainuke kapiitel tulude osas, mille täitumise juures arvatavasti kahtlust ei ole, see on nimelt peatükk, mis kõneleb viivituseprotsentidest ja trahvirahadest, millest on ette nähtud võrdlemisi suured tulud.

Üks eelkõnelejatest avaldas arvamist, et võiväljaveo langus käesoleva aasta algul võrreldes eelmise aastaga on Teravilja kaitseseaduse tagajärg. Nõnda arvavad ka mõned eriteadlased. Kuivõrt need arvamised põhjendatud, on tõestamata. Igatahes ei eksi me vist, kui oletame, et tagasimineku siin on tingitud veel mitmest teisest põhjusest: kõigepealt üldisest majanduslikust depressioonist, mille all väga raskelt kannatab ka põllumajandus. Kes vähegi kokku on puutu-

nud maarahvaga ja tunneb põllupidajate seisukorda, see teab, milliste raskustega seal võidelda on. Mõni aeg tagasi käis teade ajalehtedest läbi, et ühes Tartumaa vallas ühekorraga 70 oksjonikuulutust on vallamaja seinal välja pandud. Ometi selles vallas ei ole talusid rohkem kui 150, ja seal on tegemist kõigepealt põllupidajatega. Müüakse maha elavat ja elutut inventari, lõhutakse ja hävitatakse majapidamisi, millest paljud elujõulised ja edasi kesta võiksid, kui abi õigel ajal antakse. Siis ei ole imestada, kui tootmisloobus langeb. Maa ootab valitsuselt otsustavat ja energilist teotsemist. Sellest olenevad suuremal määral eelarve teostamise võimalused. Eelarve tasakaalustamiseks on otsitud abinõusid. Üheks niisuguseks on koondamine. See on hüüdsõna meie avalikus ja poliitilises elus viimasel ajal ja iseenesest tarvilik põhimõte, sest riigiaparaadi loomisel on tõesti tähele panemata jäänud asjaolu, mida oleme aastate jooksul näinud, et tõesti mõnel alal laiutanud oleme. Riigiaparaadi lihtsustamine võimaldab kokkuhoidu, kuid ametnikkude koondamisel tuleb talitada takti ja ettevaatusega. Ametnikkude vallandamisel ei või käia parteipoliitiliste kaalutluste järgi, vaid silmas pidada töökorralduse otstarbekohasust ja kokkuhoidu. Iga aasta langeb välja, kui ma ei eksi, vanaduse, haiguse, surma ja muul põhjusel 5% ametnikkude koosseisust. Oleks meil kindel kava aastate eest olnud, siis oleks võidud ilma raskusteta ja valuta kätte saada seda, mis nüüd ametnikkude suurtes hulkades asjata meeledibedust tekitab.

Kui mõtleme näiteks meie kooliõpetajate peale, kuidas seal suur õpetajatepere liikvele pandi, teadmatusse olukorda asetati, keegi ei võinud kindel olla, mida toob lähem tulevik, ja ometi samal ajal valmistame rohkem arvu uusi õpetajaid ette, samal ajal, kui kaotame laulu- ja muusikatunnid koolis täielikult, korraldame kursusi laulu- ja muusikaõpetajate ettevalmistamiseks. Kavade puudus teeb meile sel alal raskusi, ja see on inimeste hulka suurendanud, kellel oma oskust ja ettevalmistust omas riigis võimalik kasutada ei ole. Kui meie võtame näiteks ka ülikooli, siis on täiesti põhjendatud see, kui koondamisest ka seal on kõneldud ja katkestustega esinetud, kuid need teed ja need põhimõtted, need motiivid, mida mööda käia mõnel pool kavatakse, ei ole vastu võetavad. Meie teame, kuidas ülikooli töösse meie omal ajal kutsusime inimesi nende kutsealadelt, kes nüüd 10 aastat seal tööd on teinud teaduslikul alal, on tagajärgi saavutanud, ja nende kõrvale tõrjumine nende töö juurest ei ole mitte meie hariduse ega kultuuri huvides. Kuna

aga meil niikuinii ülikooliõpetajate koosseisus on mehi, kes varsti emeeritusteks saamas on, siis võiks koondamist ülikoolis teostada loomulikult teel.

Koondamise meeolust hoolimata kerkib üles ilmaaegseid või vähemalt vaieldavaid kulutusekavatsusi. Näiteks vaatamata sellele, et riigi majanduslik seisukord raske, oli alles hiljuti tõsiselt kõne all Riigikohtu ületoomise küsimus Tartust Tallinna ja mingi suure kohtupalee ehitamine. Samuti oli meil kaks kõrgemat õppeasutust, ja ka praeguses eelarves näeme meie suurema summa Tallinna tehnikumi maja omandamiseks ja ometi teame meie, et see õppeasutus on valmistanud eriteadlasi, mis väga kulukas on tulnud, nõnda et iga tehnikumi lõpetaja on meil enam kui 1 miljon senti maksma läinud riigile. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes tehnikumi kohta ja tema saatuse kohta ei ole meil teada midagi kindlat.

Kulude kokkuhoidu on saavutatud ka pensionide arvel, ja võib-olla et siin mõnda on võimalik kätte saada, kuid ma arvan, et see ei tohiks sündida väiksemate pensionisaajate arvel. Mina arvan, et iga rühm ja rühmategelane on saanud kirju neilt, kes on vähemate pensionide saajad, ja on vist üldiselt teada raske seisukord, mis nende keskel valitseb. Kui siin kulude kokkuhoiust kõnelda võib, siis võiks see võimalik olla ja maksev suuremate pensionide saajate kohta. Ma mõtlen ka iseäranis sõjaväelaste pensione, kelle pensionid ulatuvad kümnete tuhandete sentideni kuus. Mina saan aru, et see on tarvilik, kui inimesed ei leia mingit teenistust ja kui ei ole sissetulekuid. Kui anda suuremat pensioni, siis võiks nõuda, et nad pühendaksid oma jõudu sellele alale, kus nad töötanud ja mis õigustab neile pensionisaamist. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et keegi seda ei soovi, et ühtelugu sõdida. Meie ei pea ka sõjaväge selleks, et ühtelugu sõdida, vaid neame valmis olema igaks juhuks. Ei oleks liigne nõudmine, et kui riik summast välja annab, et siis ta neile, keda ta toetab, teatud kohustused peale paneb.

Juba eelmistes eelarve-kõnedes on puudutatud meie kaubabilansi passiivsust kui nähtust, mida kõrvaldada tuleb. See ei peaks võimata olema, kui silmas peame, et veame sisse mitte üksi tarvilikke artikleid, vaid miljonite eest ka niisuguseid kaupu, millela läbi saame või mille tarvitamist piirata võime. Näiteks veame sisse grammofone ja igasuguseid artikleid, mille tarvitamist piirata võib. (V a h e l h ü ü e.) Muidugi on niisuguseid maid, kus ka piiblite sissevedu keelatud on, see on Nõukogude Venemaa. Siin küsiti, mida meie veame sisse ja mille arvu võiksime piirata? Juhuslikult sattus

mulle eile kätte üks statistika keskbüroo väljaanne, kus on peatükk, milles tuuakse meil olevate jalgrataste arvu. Selgub, et 1920. a. oli 6.000 jalgratast. See arv on kasvanud iseseisvuse aastatel järgmiselt: 1923 — 5.685, 1924 — 7.832, 1925—1927 — 18.031 ja 1928. a., kui tuli välislaen, tõusis sissevedu 12.366 võrra. Üldse veeti 1928. a. jalgrataid sisse 16.617 ja 1929. a. 8 kuu kohta — 14.305. (V a h e l h ü ü e.) Iga 21 elaniku kohta tuleb 1 jalgratas. Läänud aastal tõusis see arv üle 50.000. (V a h e l h ü ü e.) See on küll liikumisvähend, aga paljudel juhtumistel ei ole see tingimata tarvilik ja on ülearune. Ma tean väga hästi, mis härra Gustavson on sellest rääkinud, et kuidas posthobuste saamine väga raske. Kuid fakt seisab selles, et selle artikli all on meil umbes $\frac{3}{4}$ miljardit raha kinni, ja kujutage omale ette, et kui meie siin vähemalt poole võrragi oleksime katsunud kokku hoida, siis igatahes oleksime võinud majanduslikku seisukorda parandada. Aga mis meie sellest kõneleme, kui meie sisse veame seda, mida ise valmistada võime, näiteks veetakse meile sisse aia- ja juurevilja ning karjasaadusi. Meil kõnelatakse, et meil ei ole turgu, aga ometi samal ajal, kui või mahutamine välisturul raskusi teeb, veame suurel hulgal sisse margariini, mis sugugi odav ei ole võrreldes praeguste võihindadega. Meie teame, et margariin mitte ükski halb ei ole, vaid et see ka tervislikult kahjulik on. Näiteks kui Taanimaal 1916. a. oma või suurel hulgal Saksamaale välja veeti ja margariini tarvitamisele üle mindi, siis nähtavale tulid igasugused haigused ja laialt levinesid. Samuti veame sisse väga mitmesuguseid rasvasid samal ajal, kui meie põllumees ei tea, kuhu mahutada oma saadusi. Ma arvan, siin tuleks teostada teises suunas. Eriti valitsuse majandusepolitiika peaks kindlalt vahele astuma ja tarbekorral nende artiklite sissevedu keelama, mis ei ole hädatarvilikud. Teiseks on tarvilik, et tekiks rahvalikumine, et rahvas iseennast leiaks, et valitsus võtaks tarvitusele propaganda abi nõud, et piirata välismaa kaupade tarvitamist. Valitsus tarvitagu siin oma autoriteeti, ajalehed tulgu appi, seltskondlikud organisatsioonid samuti. Ja kui ka erakonnakõnelejad käivad maal ringi kõnelemas, siis ma arvan, ei tarvitseks sugugi nende kõnede sisu olla erakondlik propaganda, vaid nemad võiksid oma kõnedes ka seda propageerida, ja sellega meie võiksime palju kätte saada, ning et propagandal on teatud küsimuse propageerimiseks määratu võim, näeme mujal maal. Näeme seda ka oma kodus. Kui ajakirjandus siin samu tagajärgi saavutab, mis näiteks iluduskuningannade tut-

vustamisel, nii et sellest küla- ja laste-aedades kõneldakse ja seal isegi missisid valitakse, see mõte on niivõrt populaarseks tehtud, arvan, et rahvuslikult ja üldmajanduslikult seisukohalt kasulikke mõtteid võiksime ka niivõrt populaarseks teha ja laialistesse hulkadesse viia. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et tuleb rohkem tähelepanu pöörata nendele liikumistele, mis meie seltskonnas siin ja seal näeme. Hiljuti kuulsin ma, kuidas näiteks Tartus ühes suuremas keskkoolis õpilased olid otsuseks teinud: meie oma einelauas ei tarvita välismaa nisust valmistatud saia, ja panid selle boikoti alla, ning mõne päeva pärast einelauapidaja ei saanud teisiti, pidi tegema oma nisust valmistatud saia. (V a h e l h ü ü e.) See oli Tartus kommertsigümnaasiumis. Oleme kuulnud, kuidas näiteks naiskongress sellel alal tähelepanuväärivaid otsuseid on vastu võtnud omamaa saaduste tarvitamise kasuks, mis väärivad laiemat tähelepanu, kui seni sündinud. Valitsus peaks selle meeoleu laialisse teadvusse tungimiseks kaasa aitama. See oleks üks aktiivse majandusepolitiika ülesanne. Kokkuhoiu mõtet tuleb nõuda mitte ükski riigi majapidamise suhtes, vaid üldse meie rahva elus. Valitsuse ülesanne ei ole ükski valitsemine, vaid ka rahva juhtimine ja rahva kasvatamine.

Kindla majandusekava puududes puudub meil ka kultuurprogramm. Kooli kasvatusesihide määramisel riigi algpäevil puudus positiivne kava vähemalt enamusel, sest selleks ei saanud pidada Asutava Kogu poolt vastuvõetud ja maksmapandud seaduses väljendatud eitavat seisukohta usuõpetuse kohta, ilma et positiivset ja kindlat, jaatavat mõtet kasvatuses kohta meie rahvale oleks antud. Rahval tuli oma tahe maksta panna rahvahäletamise teel.

Alalised õppekavade muutused nii algkui keskkoolides tõendavad, kui võrd vähesel selgust ja üldrahvuslikke, kindlakskujunenud sihtjooni on meil kasvatuses ja hariduses küsimustes. On ju arusaadav, et elu on fluktueeriv, ja muudatused ja parandused on tarvilikud, kui elu neid paratamatusena päevakorradele toob. Meil aga olenevad need muudatused sagedasti juhuslikkudest asjaoludest, mõne ministri isiklikkudest vaadetest või maitsest või mõnesugustest muudest kombinatsioonidest. Kool ei tohiks saada juhuslikkude tuulepuhangute mängukanniks, ja ministrite vahetus ei peaks alati tähendama programmi muutust, vanade ehituste lõhkumist ja uute ehituste algamist, mille lõpuleviimine millegagi kindlustatud ei ole. See loob ainult korralagedust ja takistab kooli normaalset arenemist.

Ka haridusetöös väljaspool kooli ei ole

meil mingit kindlat kava. Rahvaülikooli mõte teiste põhjamaade eeskujul ei ole pinda leidnud. Meil loodud tüüp ei ole suutnud kujuneda arenemisvõimeliseks. Takistuseks on siin küll ka seltskonna toetuse vähesus. On sündinud suur pööre meie haritlaskonnas. Ei ole endist idealismi, kus ilma tasuta tihti asja enese pärast oldi valmis häid, üldkasulikke ettevõtteid toetama. Isegi vabariigi aastapäevadeks ei saa igalpool kõnelejaid ilma tasuta. Seltskonnas peab pööre sündima. Kuid ka valitsusel ja ametlikul haridusepoliitikal peavad siin oma kindlad sihid ja kavad olema. Riigivõimu aktiivsus kultuurküsimuste korraldamisel on harva kaugemale ulatunud toetusesummade andmisest. Riigil on puudunud oma aktiivne programm hariduse, teaduse, kunsti ja usuliste ühingute suhtes. Endise vaenulikkuse asemele kirikute suhtes on asunud heatahtlik suhtumine kiriku vastu, kuid see ei ole jõudnud areneda aktiivse ja teadliku kultuur- ja kirikupoliitikani.

Kõrgema hariduse probleem on selgitamata. Kas peame leppima selle uhke teadmise, et selle poolest esimene rahvas ilmas oleme. Vaatamata asjaolule, et mõnelgi alal juba tegemist haritlaste üleproduktiooniga, ei ole meil suuremas ulatuses selgitatud, palju eriteadlasi meie rahvale ühel või teisel alal normaalselt tarvis, kui suur peaks olema normaalne üliõpilaste arv, ja produtseerime edasi diplome. Muidugi on raske siin sunniabinõudega vahele astuda, seda pole tarviski. Tarvis on selgitada tegelikke võimalusi, et hoida inimesi õnnetuse ja ekslikkude lootuste eest. Peame selgitama ka rahvuskultuurilise koostöö võimalusi diasporaaga, vähemalt suuremaid asundusi ja väljarännanute omamaalaste asukohti silmas pidades, et neid, kes kodumaalt lahkunud, takistada kaotsiminenast oma rahvale. Senised algatused ja saavutused on maaletud.

Veel mõni sõna nendest liikumistest, mis sihitud meie riigikorra uuendustele.

Ei ole kahtlust, et üheks meie riigielu raskuste põhjuseks on meie omapärane riigikuju, mis takistab tugevate ja teovõimsate valitsuste loomist. Põhimõttelikult oleme presidendi instituudi sisseseadmise ja veel mitmeigi uuenduse poolt — selles küsimuses ei ole meil lahkarvamisi omavahel. (V a h e l h ü ü e.) Kui seal on mõnes asjas vastu räägitud, siis mitte asja enese vastu, vaid nende teede ja motiivide vastu, kuidas seal talitatakse. Mina arvan, et seal kokkuleppevõimalused on olemas. Peame seda küsimust aga niivõrt tähtsaks, et selle lahendamisel erakondadel suure vastutusetundega ja täie tõsidusega talitada tuleb. Erakondades,

kes selle küsimuse ülesvõtmist pooldavad, tuleb leida ühine tee. Küsimust tuleb põhjalikult uurida ja selgitada, ja küsimus otsustada nii, et niipea tarvidust ei ole lähemal ajal uute muutmistega tulla.

Tuleb hoiduda selle eest, et meil samuti ei räägita, nagu vabadusesõjalaste kongressil, kus üks osavõtjatest ütles, et väga kahju, et meie Asutava Kogu ajal ei saanud seda läbi viia, et soomusrongi remondiotstarbel paariks päevaks Tallinna saata. Tuleb ära hoida, et tulevikus ka meie kohta samasuguseid otsuseid ei tehtaks, vaid et küsimust enne põhjalikult kaalutaks, ja kui küsimus täiesti selge on, siis alles läbi viia, siis on sellest ka kasu. Kui viime muudatused läbi, ilma et nende taga seisaks rahva enamus, siis ei ole sellest palju kasu. Pealegi olen arvamis, et riigi elu raskused ainult üksi tingitud ei ole riigi struktuurist, vaid ka sisulistest väärtustest, meie rahva hingeelust ja poliitilise arenemise tasapinnast. Kõike süüd näha ainult välistes vormides mitte aga vähemalt osaliselt ka meis enestes, ei ole õige ja on hädaohtlik meie tuleviku arenemisele.

Vabadusesõjalaste kongressil on üks endine siseminister üles seadnud teesi: nagu võitluseväerinnal üks tahe, väe ülemjuhataja tahe, maksab ja ainult selle tõttu võit võimalikuks saab, nõnda peab olema ka riigi elus. See tees iseenesest on õige, kuid sellele tuleb jõuda hoopis teistsugustest lähtekohtadest. Ka järeldused on osalt teistsugused ja nõuavad korrektiive. Kõigepealt teame meie vabadusesõjast, et sõjaväel oli ühine tahe ja kindel eesmärk, mille taotlemine ühtmoodi terve rahva huvides oli. Selle tahte kehastajana oli väejuhatusel muidugi võimalusi oma tõsise andekuse avaldamiseks, mida meie suure heameelega tunnistama peame meie väejuhtide kohta. Aga teame, et selle ühise tahte ammudamine üldjuhilt ilma igasuguste raskusteta sündida võis kõigepealt küll väerinna seljataga, kus vastane seda takistada ei suutnud. Väerinnal aga tuli vähematel juhtidel iseseisvalt oma ette teotseda. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea mitte, kuipalju nende otsuste tegijad väerinna eluga tuttavad olid, ma ei kahtle, et nad tuttavad sellega olid vähemalt osalt, aga meie teame, et väerinnal tuli vähematel juhtidel ja sõduritel tihti omapead oma äranägemise järgi teotseda ja nõnda ühist tahet parema eduga teenida, kui eeskirjad seda võimaldanud oleksid. Ma muidugi ei tea, kui võrt tuttav see on kõnealolevale endisele siseministrile, sest ma ei tea, kas ja mil määral ta tegevusest rindel osa on võtnud. Aga oma tegevusest siseministrina 1. detsembri sündmuste puhul peaks

tal teada olema, kuivõrt vähe ametlikul juhil võimalik oli oma tahet maksmata panna, mis meie ei näinud sel otsustaval silmapilgul, 1. detsembril, olgugi, et selle juhi käsutuses seisab ametkond, kes oma distsipliini poolest eeskujulik ja oma ülesannete kõrgusel seisab. Selle asemel nägime, kuidas üksikud alluvad, kuidas politseinik, sõdur ja ohvitser omal algatusel õige seisukoha võttis ja seisukorra päästis. Seda nägime tihti ka rindel, ja seda on tarvis silmas pidada kõigil nendel, kes tulevad siia uue riigitarkusega, mis meile uudiseks ei ole.

Ühine tahe ei pea olema vormaline mõiste, vaid kõikide kodanikkude kohusetunne ja selgus üldrahvuslike eesmärkides ning valmisolek igal ajal nende eest ohvrit kandma.

Kõige tähtsam on niisuguse ühise tahte loomine. Kui meie viimasel ajal kõneleme, et on tarvilik luua tugeva võimuga valitsust, siis on tarvilik selle all mõelda ka moraalselt võimu ja jõudu. See aga kannatab tihti meie poliitilise elu erilise kuju ja vormi ja arenemise tasapinna all. Täna ollakse nõnda, täna arvatakse nii, tehakse maha seda või teist valitsust, homme aga teostatakse sedasama, mis täna kuhugile ei kõlba, südame rahuga. Juba Napoleon ütles, et püssitikkudega, võimuga, palju teha võime, riike purustada või riike rajada, kuid üks asi, mida püssitiku abil teha ei saa on see, et püssitiku otsas kaua istuda ei saa, ja seda tarkust arvan mina, on tarvis ka meil. Ühise tahte loomiseks aidaku valitsus kaasa ka käesoleva eelarve täitmisel.

J. F u k s (as, fakt. märk): Faktilise märkusena pean õiendama kaht härra Tupitsa poolt ettetoodud väidet. Esiteks, nagu oleks meie rühm eelmise Riigikogu lõpul Riigikogu liikmete tasude vähendamise vastu olnud. Neid ebaõigeid väiteid õiendati siit Riigikogu kõnetoolilt rahasjanduse komisjoni protokollide alusel. (V a h e l h ü ü e.) Oli kuidas oli varemalt, aga praegune majanduslik raske aeg ei anna endisi võimalusi, — nüüd tuleb Riigikogul korra parandamisega ja kulude vähendamisega peale hakata ise enesest, ise ennast tuleb eeskujuks seada kokkuhoiu alal. Miks aga meie kokkuhoiukavad vanematekogus 19. II edasi ei nihku? Siin pean tähendama, just sellepärast, et teie, kogumehed, selle küsimuse lahendamiseks kaasa ei aita.

Teine põhjus oli teenistusevanuse küsimus. Teenistusevanuse tasu seadus esitati Riigikogule J. Tõnisson'i valitsuse poolt, missugusest valitsusest osa võtsid põllumeeste kogud kahe ministriga, kes seadust pooldasid. Ka ei ole teie rühm

teenistusevanuse seaduse vastu Riigikogus hääletanud. (V a h e l h ü ü e.)

Vaheaeg kl. 11.58 min. — kl. 12.20 min.

Koosolekut juhatab Esimees K. Einbund.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.

M. V e s t e r b l o m (sks-r): Lugupeetud rahvasaadikud. Eelarve juures sõna võttes ei mõtle mina ei endist ega praegust valitsust kritiseerida, vaid soovin üldjoontes puudutada meie rasket majanduslikku seisukorda. Seda ei tee ma mitte kui majanduseteadlane, vaid ma loodan, et meie majanduseteadlastel peaks huvi olema ka teada, kuidas lihtsurelikud nende raskuste peale vaatavad.

Majanduskriisi võiks jagada kahte ossa, üks oleks ülemaailmik ja teine sise-maaline.

Mis ülemaailmikku kriisi puutub, siis seal meie saame väga vähe kaasa rääkida, ja meie teod ja sõnad kaaluvad sellel vaekausil väga vähe.

Sootu teine lugu on aga meie sisemaa majanduslike raskustega. Sisemaa majanduslikud raskused võiks jälle kahte ossa jagada. Nimelt tööstuse ja põllumajanduse raskused. Mõlemad raskused või mõlemad kriisid on üksteisega niivõrt tihedalt seotud, et nad üksteisest ära ripuvad. Tööstuse raskused on igale lihtkodanikule arusaadavad. Meie tööstus — vabrikud — olid sisse seatud suure maa tarvis laiemate poliitiliste piiridega ja ei vasta meie tänapäevastele oludele. Meil ei ole tooresaineid, loodusevarasid on olemas meil vähe, ja ainult need vabrikud, mis sel alal töötavad, kus meil omal tooresaineid on olemas, võiksid tulevikus ehk edasi jõuda.

Põllumajanduse kriisi juurde tulles tuletaksin ma meelde härra Holberg'i sõnu 1930./31. aasta eelarve puhul. Ja nimelt ta ütles: Petserlane tuleb Võrumaale, ostab seal talu, tehes sellele 1.000—2.000 krooni võlgu ja aasta ehk paari jooksul on riigi võlad makstud. Mina ei tea, kas härra Holberg mõtles sellega, et meie noorsugu tuleb kõik Petserimaale saata põllumajandust õppima, või midagi muud? Aga üks asi on selge, et sellest ütelsest võib midagi õppida, ja nimelt seda, et kitsal ajal peab suu leivakoti järgi seadma, teades, et võlg on võõra oma kui see ka riigi käest saadud. Ma ei saa endale ette kujutada, et kõik raskused, mis põllumajanduses on, ainuüksi on tulnud sulase palga läbi ja et saaduste hinnad viimastel aastatel õige odavad. Siin tuleb tingimata ka muid põhjusi otsida,

millest meie ehk ise hea korralduse ja tahtmise juures üle saame.

Üheks põhjuseks võiks nimetada meie vildakut ja kavakindlusteta ühistegevust. Ma ei saa ühistegevust kui sarnast eitada. Kuid üks asi on kindel, et ühistegevus peab rajatud olema sellele alusele, et ühistegelased on soodustatud oma ühisuse juures, aga mitte, nagu meil tihti ilmsiks tuleb, et ühistegevus jääb isegi mitmes asjas eraettevõttest maha, samal ajal, kus ühistegevus on soodustatud riiklikkude laenudega. Siin võiks nimetada meie ühistegelisi kauplusi, meie piimaasjandusi. Ühistegelised kauplused on palju kaasa aidanud selleks, et elustandardit tõsta, et palju võlgu müüa, et põllumehi meelitada võlguostmisega, masinaid omandada, mis igakord, kui mitte liigsed, siis milleta väga hästi kitsal ajal oleks läbi saadud. Viimasel ajal on isegi niikaugele mindud, et on hakatud riigi viina ühistegelimest kauplustest müüma. Mitmel kohal maal näeme, et ühistegelised kauplused, tarvitajateühisused, müüvad päevas 100—120 pudelit kroonuviina. Ühe valla kohta teeb see välja 120—130 krooni päevas, millega valla ja talumeeste raha kaotsi läheb ja mis ialgi enam tagasi ei tule. See raha tuleb küll riigile tagasi, tulemus on, et riik annab ühe käega toetust ja teise käega võtab talumeestelt jälle tagasi. Lugemata on meil neid tarvitajateühisusi, mis äri tõttu on raskustesse sattunud, vekslid protesti läinud ja talumehed kui vastutajad selle tagajärjel võlgadesse sattunud. Praegu, kui üks keskmine talu teeb võlgu 1—2 tuhat krooni, ja protsent, mis maksta tuleb on 10—12 ja isegi rohkem, siis on arusaadav, et meie põllumajandus seda välja ei kannata.

Piimaasjandus on ka, ma ei taha öelda, vildakal teel, aga võib-olla siiski ei ole see nii organiseeritud, nagu olema peaks. Rohke arvu tõttu on need ühisused talumehe puhaskasu, mida ta saama peaks, ära söönud. Piimaproduktide ümbertöötamine on võrdlemisi kalliks läinud, nii et talumees saab ainult väiksema osa. Keskororganisatsioonide ülalpidamine läheb palju maksuma, nii et talumees saab vaevalt poole sellest, mis saadus tegelikult väärt. Näiteks saab talumees liitri piima eest 6—7 senti, aga samal ajal maksab tarvitaja 14—15 senti liitrist. Rohkem kui 100% läheb vahetalitamise kasuks, ja see protsent on liiga suur.

(Sekretäri kohale asub sekretär A. Schulbach.)

Peale selle on talumajanduse raskustes süüdi mitmesugused äri- ja sõbravekslid. Ikka on leidunud neid ettevõtteid, kes ühel või teisel ärialal alustanud tegevust

talumeeste shiirodega ja riiklikkude laenudega, ning pärast on kõlksunud jälle oksjonihamer talumeeste pea kohal. Mina võiksin veel juurde lisada, et mul on teada üks hiljutine juhtum, kus üks suurem ärimees läks pankrotti ja viis enesega kaasa ligi 70 talumeest sõbravekslitega. Siinjuures pean mina tähendama, et kui ärimees on süüdi, siis on ka süüdi laenuandjad. Sellest viimasest juhtumisest tean mina kindlasti, et vekslid allakirjutajaist umbes 50% neid olnud, kellel muud ei ole kui riided seljas, ja seal tuleb nüüd riigil kahju kannatada, sest et võlg on tehtud riigi pangast. Hea tahtmine koos töö ja organiseeriva jõuga võib palju kaasa aidata kriisi lahendamiseks. Kas meil seda leidub, see on teine küsimus. Omalajal, kui sõjaväed läksid üle Alpide, ergutati neid sõnadega, et Alpisid pole olemas. Meil aga paistab, nagu oleksid poliitilised parteid teatud mõttes enesetele ülesandeks võtnud näidata, et kriis on õige raske ja õige suur. Iga partei teeb oma valimisringkonnas kihutusetööd ja tahab tingimata kindlaks teha, et just tema valimisringkond ja tema mõtteosalised on suuremad kannatajad ja kõik teised parteid on selles süüdi. Õieti on nii kaugele mindud, et tehakse kinnised koosolekud maal, kus siis seda ladusasti saab selgeks teha, ilma et keegi üldse vastu vaidleks. Öeldakse lihtsalt, mis on töölistel häda. Riik maksab töötatavatele aastas mitu ja mitukümmend miljonit abi, sealjuures ei võeta vaevaks pikemalt seletada, et tööline peab selle eest tööd tegema. (V a h e l h ü ü e.) Ei võeta arvesse, ei seletata. Edasi seletatakse, mis on asunikkudel viga, riigi maad ja metsad said muidu kätte, raha pealekauba, mis neil viga elada. Edasi seletatakse, mis viga põllumeestel elada, võlad said Eesti riigi tekkimisega maha kustutatud, tööstus ja pangad nende käes — mis neil viga. Nii katsutakse sihilikult maal intriige ja teravusi sünnitada ja rahva hinge, kui võiks öelda, mürgitada. Nii on meie poliitilised parteid välja kujunenud huvikihtide kaitsjateks. Aga üks omadus on üldine: iga teist parteid võimalikult eemaldada ja oma parteid üles upitada. (V a h e l h ü ü e.) Ega mina pole selle vastu väielnud, seda ma arvan ka. Kuid siin selgub veel üks teine asi. Mina ei ole kaua Riigikogu tööd osa võtnud, üle aasta on mul see au olnud, kuid ma ei ole ühtki korda märganud, et poliitilised parteid oleksid enam-vähem kokku pörganud poliitiliste vaadete pärast, vaid ikka oma huvi või saamahimu pärast. Ma tuletan meelde, see on kõigile teada, paari päeva eest käsilolnud tapamajade küsimus. Oleks laen jagatud kõikide tapamajade vahel, oleks vaikselt läbi läinud, po-

leks keegi vaielnud. Aga et üks jäi ilma, siis öeldi, et kõik võiksid ilma jääda, praegusel viletsal ajal — raha vähe. Saaks ilma selletagi läbi ja selle rahaga oleks võidud koolimajasid ehitada, võib-olla oleks see olnud õige, võib-olla ka mitte. Meil tuleb tihti ka väita, et valituse moodustamise juures juba ei mängi seda tähtsat osa poliitilised vaated, vaid just kõrvalised olud. Parlament jääb enam ja enam, nii nagu tohiks väljendada, hääletamismasinaks, niivõrt kui poliitilised parteid on omavahel kokku leppinud. (V a h e l h ü ü e.) Ma seda ei teadnud. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole. See on väga armas. (V a h e l h ü ü e.) Ega ma ei ülista teda, kuid arvan, temal on oma teened olemas, ja ei ole põhjust teda siin salvata.

Kui nüüd selle tagajärjel osa rahvast on teatud mõõdul tüdinenud sarnase valitsemisviisi juures... (V a h e l h ü ü e.) On õige. (V a h e l h ü ü e.) Ma seda ei usu, ma ei ole ka seda ette toonud. On kuulda siit ja sealt, et on tüdimus olemas. (V a h e l h ü ü e.) Kui mõeldakse uut valitsuse süsteemi, nimelt presidenti, siis ei ole see niipalju poliitiliste vaadete pärast, kui just seepärast, et põllumees on õppinud nägema, et seal, kus on peremees majas, on ka kord. Kuivõrt president ja see instituut suudab piiri panna üleliigse parteipoliitika ajamisele, see on teine küsimus. On see hea või halb, eks meie seda näe.

Aruandja O. S u u r s ö ö t (lõpusõna): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha nende üldlääbirääkimiste kohta sõna võtta, kuna paljud kõnelejatest ei puudutanud otsekohe eelarvega seotud küsimusi, vaid üldisi majandusepoliitilisi küsimusi. Aga mõned märkused tahaksin teha selle kohta, mis just eelarve-osasse puutub. Kõigepealt tuleb tähendada, et esimene kõneleja härra Penno arvas, et mina olevat oma eelarve-kõnes ainult üht abinõu näinud põllumajanduslike laenude alandamiseks ja põllumajanduslike laenude pikendamiseks. Ma soovitaksin stenogrammi läbi lugeda, seal on 4 punkti üksikasjaliselt ära tähendatud, ja need 4 punkti on siiski ainukene võimalus, mis sellel alal teha võiks ja saaks.

Edasi toodi härra Kuris'e poolt ette, et meie kartulikasvatuse osas on raske olukorras, ja tuleks hakata lisapiiritusenormi nõutama, ning vabrikud peaksid lisapiiritust hakkama ajama, et kartuleid ära kasutada. Kuid tegelikult on lugu nii, et selleks aeg õige ei ole, sest teed Teile oma ütelse järgi muutuvad läbipääsematuks, kuidas saaksid siis põllupidajad kartuleid vabriku viia ja sealt praaka tagasi tuua karjale? (V a h e l h ü ü e.) Tulevat aastat meie ei tea ette, missugune kartuli-

saak tuleval aastal saab olema; võib-olla saab see nii halb, et vabrikud ei saa oma vajalikku normigi täis.

Peale selle tähendas ta veel, et tollitulused olevat tunduvalt suurendatud. Tollitulused käesolevas eelarves ei ole suurendatud, need jäid muutmata, ja on muutmata püsinud kahe valitsuse esitustes, seda suurendatud ei ole. Kuidas nende tollitulude laekumine saab olema, seda muidugi näitab tulev aasta ise. See ripub ära sellest, kuidas meie kaubanduslik läbikäimine on ja kuidas meie tollipoliitikat aetakse.

Nüüd tahaksin veel lühidalt peatuda härra Kase poolt ettetoodud väidete juures, et valitsus olevat mitmesuguste ettevõtete tulused suurendanud, ja toodi ette, et need olevat Pikalaenu Pangast, Eesti Pangast saadud tulud, ja samuti riiklikust metsatööstusest. Ma ei tea, milleks seda küsimust üldse ette toodi, sest seda on isegi kümnel korral kui mitte rohkem seletatud, et tulud nendest riiklikest ettevõtetest ei võeta mitte tuleval aastal loodetavatest tuludest, vaid aruande järgi kindlasti olemasolevatest tuludest nii Eesti Pangas, Pikalaenu Pangas kui ka riiklikus metsatööstuses aruannete järele. Ja riikliku metsatööstuse kohta ülesvõetud tulude peale ei saa mingit mõju avaldada metsahindade langus ja metsalankide ülestöötamine, vaid siin võetakse tulud aruande järgi.

Siis puudutati siin A liigi summasid. See on puht memoraalne läbikandesumma, sest üheltpoolt on võetud need tuludesse A liigi laenude arvel, kuna teiselt poolt on võetud kuludesse tehnikumile maja omandamiseks.

Siis toodi veel ette nimelt härra Kase poolt, et meie piiritusetööstus annab seltpärast vähe tulu ja on põllumehele vähe tasuv, et tööstusekulud lähevad liiga kalliks, et on liiga palju piirituse produtseerijaid — vabrikuid. Siin peab tingimata ütleva, et nende vähendamist võib teha ainult teatud piirini. Kui juba piiritusetööstust arendada puhtärilisest seisukohast, siis oleks ehk õige, et meie 20—25 miljoni kraadi tarvitamise juures kolm suuremat piiritusevabrikut tööle jätaksime. See oleks äärmiselt kõige õigem, kuid seda ei luba kartuli kokkuvedu vabrikusse ja praagavedu karjasöödaks, see on võimatu või ebamajanduslik.

Edasi härra Fuks'i poolt toodi ette, et on eelarves summasid suurendatud, esindusesummad ja haigusekindlustuse summad olevat suurendatud j.n.e. Esindusesummad on ümber korraldatud ja nende tarvitamine on antud kindla kontrolli alla ja üldse on neid vähendatud. Esindusesummad on väiksemad kui need möödunud

aastal olid üles võetud. Haigusekindlustuse summad on tunduvalt väiksemad, umbes 500.000 krooni võrra kui möödunud aastal.

Peale selle tulude suurendamiseks soovitas härra Fuks sisse seada uued maksud, koerte, kasside ja vanatüdrukute maksud. Kuid pean tähendama, et kes maksustamise alal või riigi tuludega vähegi kompetentne või riigi tulude eelarves tulusid arvestab eelarve-tuludena, siis niisugused maksud on eelarve-tulude mõttes puhas kahju. Niisugused maksud ei tasu sissenõudmistki, ja niisugune kavatus võiks olla rohkem jutujätakuks kui tõsiselt mõeldud eelarve-tulude suurendamise jutuna. Üldiselt ei ole ju eelarvesummade juures kuigipalju peatatud, ja seal võib II lugemisel lähemalt peatuda, siis saan mina ehk vastavad kaasaruandjad üksikute summade juures, kui tarvilik, seletusi andma. Kordan tehtud ettepanekut,

eelarve-eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Koosolek lõpeb kell 12.55 min.

Õige.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

J. Fuks (as, fakt. märk.): Faktilise märkusena ma peaksin õiendama aruandja härra Suursöödi väidet, nagu oleks nõudnud mina koerte ja kasside maksu sisseseadmist. Mina olen rääkinud vaid kehvemate perekondade laste toetamise fondist, mida võiks moodustada rikaste lasteta abielupaaride, rikaste poissmeeste, vanatüdrukute j.n.e. maksustamisega. Siis ehk väheneks ka kasside ja koerte pidamine linnades.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

8. Järgmise koosoleku määramine.

Juhatus ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek esmaspäeval, 30. märtsil, kell 10 hommikul. (Päevakord vaata 134. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 5.)

Juhataja: Päevakord on läbi. Riigikogu koosolek on lõpetatud.

Kinnitan.

Koosoleku juhatajad (allkirjad).